

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Тони Драганов Трайков – ГГФ на СУ „Св. Кл. Охридски“
за дисертационния труд на Кристина Емилова Петрова-Христова
за получаване на образователна и научна степен „Доктор“,
професионално направление 4.4 – Науки за Земята

(География на населението и селищата)

Научен ръководител: доц. д-р Георги Костадинов Бърдаров

на тема: “Геодемографски анализ и прогнозни варианти за развитието и интеграцията на ромския етнос в България”

1. ДАННИ ЗА ДОКТОРАНТА

Редовният докторант Кристина Емилова Петрова-Христова е родена през 1992г. в гр. София. През периода 2011-2015г. Кристина Петрова следва в ГГФ на СУ „Св. Кл. Охридски“ - специалност „География“. През 2015-2016г. продължава образованието си в МП „Планиране и управление на териториални системи“ към катедра РР на ГГФ на СУ „Св. Кл. Охридски“. През периода 2015-2017г. успешно завършва още една МП – „Управление на човешките ресурси“ към катедра РР на ГГФ на СУ „Св. Кл. Охридски“. От 2018 до 2021г. е редовен докторант към катедра „Социално-икономическа география“ на ГГФ на СУ „Св. Кл. Охридски“.

Трудов стаж:

- от март 2018 до октомври 2020г. Кристина Петрова работи като технически сътрудник в счетоводна къща „ЕМ СИ ЕМ“, гр. Костинброд;
- от октомври 2016 до февруари 2018г. е инспектор учебна дейност в катедра „Социално-икономическа география“ на ГГФ на СУ „Св. Кл. Охридски“.

Квалификации и умения:

- владее английски език на ниво B2;
- отскоро изучава немски и шведски език, които владее на основно ниво;
- притежава умения за работа MS Office – Word, Power point, Excel, Интернет търсачки, базови познания в ГИС.

Лични интереси в областта на:

- Демография и по-специално демографските процеси, протичащи сред различните етнически групи;
- Етногеография;
- География на религиозните общности.

2. ДАННИ ЗА ДОКТОРАНТУРАТА

Със заповед РД 20-273/31.01.2018г. Кристина Емилова Петрова – Христова е зачислена като редовен докторант по професионално направление 4.4. Науки за земята, докторска програма „География на населението и селищата“ – „Етнически и езикови малцинства и религиозни общности в България“ към катедра „Социално-икономическа география“, считано от 01.02.2018г. до 01.02.2021г. За научен ръководител е определен доц. д-р Георги Костадинов Бърдаров.

Със заповед РД 20-174/28.01.2021г. Кристина Емилова Петрова – Христова е отчислена с право на защита поради изтекъл срок на редовната докторантура към ГГФ на СУ „Св. Кл. Охридски“, считано от 01.02.2021г. На заседание Катедреният съвет на катедра „Социално-икономическа география“ в разширен състав обсъди и насочи към защита дисертационния труд на Кристина Петрова. Решението бе потвърдено от ФС на ГГФ на СУ.

Със заповед РД 38-195/23.04.2021г. е утвърдено Научно жури в състав:

1. Доц. д-р Георги Костадинов Бърдаров – СУ
2. Доц. д-р Тони Драганов Трайков – СУ
3. Доц. д-р Надежда Борисова Илиева – НИГГГ, БАН
4. Проф. д-р Милен Руменов Пенерлиев – ШУ
5. Проф. д-р Румен Христов Янков – ВТУ

Резервни членове:

1. Доц. д-р Климент Минев Найденов - СУ
2. Доц. д-р Десислава Георгиева Вараджакова – НИГГГ, БАН

3. ДАННИ ЗА ДИСЕРТАЦИЯТА И АВТОРЕФЕРАТА

Представеният за обсъждане дисертационен труд на тема „Геодемографски анализ и прогнозни варианти за развитието и интеграцията на ромския етнос в България“ е в общ обем от 260 стр. В посочения брой страници влизат основният текст на разработката, списъците със използваните в текста съкращения, таблици, литературни източници, както и материалите по анкетното проучване, проведено от докторант Петрова. Като илюстрация на текста в края на работата е приложен подбран снимков материал.

Подробният набор от литературни и информационни източници съдържа 96 заглавия и 17 интернет източника.

Актуалността на разглежданата тема се обуславя от значимостта на проблемите, свързани с процеса на интеграция на ромите в България на съвременния етап от развитието на страната. Трудностите по осъществяването на посочения процес произтичат от сложната социална стратификация и културно многообразие на ромската етническа група в България.

Дисертационният труд е структуриран в уводна част, четири глави и заключение. Отделните глави следват логическата последователност на направеното научно изследване.

В уводната част на дисертационния труд докторант Петрова успешно обосновава актуалността на темата, посочвайки важността на въпроса за интеграцията на ромите за съвременния политически и обществен живот на страната. В подкрепа на казаното е и фактът, че ромите са третата по численост етническа група в България, за която са характерни ниско образователно равнище и нисък жизнен стандарт, както и свързаните с тези характеристики висока безработица и престъпност.

Важно значение за цялостното разработване на дисертационния труд имат точните и ясни формулировки на обекта, предмета и основната цел на научното изследване. Във връзка с постигането на основната цел са формулирани 5 задачи, които имат конкретен характер и тяхното изпълнение определя структурата на съдържанието. Близките по своята същност първа и втора задача могат да бъдат обединени с цел постигане на по-ясна причинно-следствена връзка при анализа на произхода и съществуващите и понастоящем социо-демографски модели на ромската етническа група.

Много добро впечатление в уводната част на дисертационния труд прави представянето на използваните за целите на научното изследване емпирични и теоретични методи. С особена ценност сред тях могат да се открият направените

от докторант Петрова собствени анкетни проучвания и теренни изследвания, свързани с нагласите и поведението на ромите в община Стралджа и ОУ “Св. Св. Кирил и Методий”. Важно място в изследването има и картографският метод. С негова помощ в изследването е направена пространствена визуализация на наличните данни за развитието и разпространението на ромите.

Първа глава на дисертационния труд е озаглавена „Произход, развитие и разселване на ромите в България и Европа през вековете“. Основавайки се на направените изследвания на историци и лингвисти, докторант Петрова представя критичен анализ на съществуващите хипотези за произхода и посоките на разселване на ромите, както и за географското разположение на тяхната прародина. Като принос на тази част от дисертационния труд може да се определи систематизираното представяне на научните изследвания, свързани с етногенезиса и миграциите на предшествениците на днешните роми в България и другите европейски страни. В този смисъл, смятам за необходимо, по-ясното определяне на предпочитанията на автора към някои от споменатите виждания и хипотези за произхода и разселването на ромите през Средновековието и в по-ново време.

Важно място в съдържанието на I глава има прегледът на разселванията на ромите по българските земи (I.2.) и проявите на преследване на ромите в Европа през вековете (I.3.). В посочения последен раздел на глава I на с.55-56 е допусната неточност, свързана с разминаване на периода на управление на австрийската императрица Мария-Терезия и времето на създаване и съществуване на дуалистичната монархия Австро-Унгария (от 1867г. до края на Първата световна война).

Съдържанието на II глава представлява подробен преглед на стратификацията и етно-културните особености на ромската етническа група в България. Посочвайки сложната подялба на субгрупи и мета групи, докторант Петрова съвсем обосновано определя ромите като една от най-пъстрите и многослойни етнически групи в България. Използвайки наименованието „роми“, авторът на изследването не дава цялостен отговор за причините този етноним да се наложи в България и да измести почти изцяло използваното в миналото наименование „цигани“. Този въпрос е частично разгледан във връзка с класификацията на етнонимите, използвани за изясняване на сложната социална стратификация на ромите. Във тази връзка на стр.60 и стр.61 се говори за романес

(цигански език) и цигански групи като начин за диференциация на ромите, живеещи в България и други страни на Балканския полуостров.

Разглеждайки в детайли етно-културните особености на различните социални групи роми в нашата страна, авторът на изследването анализира формираните в продължения на векове стереотипи и предразсъдъци по отношение качествата и начина на живот на ромите. Доказвайки, с помощта на примери, липсата на сериозни основания за някои от митовете и негативните наслагвания в отношението към ромите, докторант Петрова по естествен път достига и до ромската култура и нейните позитивни влияния, свързани най-вече с изяви в областта на музиката и танцовото изкуство.

Съдържанието на глава III представлява цялостен геодемографски анализ на ромската етническа група в България, включващ особеностите в териториалното разпределение, естественото възпроизводство, миграциите и структурните характеристики. Като приносен момент в тази част на дисертационния труд могат да бъдат посочени направените изводи за специфичните особености в демографското развитие на ромите и връзката им с техния начин на живот, битови и етно-културни характеристики. Важно значение имат и изводите, свързани с прогнозните варианти за броя на ромското население и очакваните негативни промени в неговите структурни характеристики. С основателна тревога, докторант Петрова насочва вниманието си към промените, които тя определя като „реална заплаха за бъдещата демографска сигурност на България“. Като такива тя определя „свръхвисоката смъртност и високия процент необразовано ромско население“, което според използваната в изследването демографска прогноза до 2050г. може да достигне между 500 и 750 хил. души. Тези хора, според докторант Петрова, няма да могат да бъдат интегрирани в социално-икономическия живот на България, ще разчитат само на социални помощи, ще бъдат в тежест на цялото общество и ще изпаднат в състояние на изолация и капсулация. Възможно противодействие на посочените негативни изменения, според автора на научното изследване, е провеждането на „правилни политики и мерки и отговорно държавническо управление“, както и прилагането на „успешни интеграционни модели и политики в Европа и България“.

Логическо продължение на посочения извод е съдържанието на IV глава, озаглавена „Успешни мерки, политики и модели за интеграция на ромите“.

Обобщавайки опита на редица страни като Унгария, Чехия, Словакия, Финландия, Швеция и други, докторант Петрова достига до най-изразителните примери за добри практики на интеграция на ромския етнос. За наша радост, към примерите с добри резултати в процеса на интеграция са включени и населени места с компактно ромско население в България (градовете Стралджа, Каварна, Куклен и с. Долни Цибър). С най-голяма практическа стойност за осъществяването на интеграцията на ромите са резултатите и изводите от анкетното проучване за прилагането на „Исландския модел“ в ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“ в гр. Стралджа. Данните от изследването показват, че само за една учебна година (2017-2018 г.) е постигната 40% по-висока посещаемост на учениците в училище в резултат на масовото им включване в извънкласни дейности, свързани със спорт и изкуства.

Анализът на процеса на интеграция на ромската етническа група в България в тази част на дисертационния труд може да бъде разширен като към него да се включи и комплексна оценка на резултатите от изпълнението на Националния план за действие по инициативата „Десетилетие на ромското включване 2005-2015г.“.

Авторефератът в обем от 56 стр. напълно отговаря на съдържанието на дисертационния труд. Той е изготвен в съответствие с изискванията на Закона за развитие на академичния състав на Република България и Правилника за неговото приложение. Съобразно изискванията към автореферата е приложена декларация за оригиналност. Към съдържанието на автореферата е желателно да се посочат страниците, на които се намират съответните глави.

4. НАУЧНИ ПРИНОСИ

Справката за приносите на дисертационния труд съдържа 4 отделно обособени приноса. Първите два от тях са с теоретико-методологична насоченост, а останалите два са с практико-приложно значение. Приемам значението на приносите във вида в който са формулирани. Важна роля при оценката на 4 принос заема възможността за прилагане на „Исландския модел“ и в други училища в селища в България с компактно ромско население.

5. ПУБЛИКАЦИИ И УЧАСТИЯ В НАУЧНИ ФОРУМ

Във връзка с дисертационния труд са представени 3 публикации, от които 1 самостоятелна (под печат) и 2 в съавторство. Последните две са публикувани в сборник от доклади на международна конференция, проведена в Република Северна Македония през 2020г.

6. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представеният за рецензиране дисертационен труд разглежда актуални и значими за нашето общество проблеми, свързани с развитието и интеграцията на ромския етнос в България. Поставената основна цел и свързаните с нея задачи са изпълнени и това придава завършен вид на проведеното научно изследване. Отчитайки постигнатите положителни резултати и реални научни приноси в дисертационния труд, предлагам на Уважаемите членове на Научното жури да присъдят на Кристина Емилова Петрова-Христова образователната и научна степен „доктор“.

26.05.2021 г.

доц. д-р Тони Др. Трайков